

Rädda Barnens remissvar på Utkast till lagrådsremiss Sänkt straffbarhetsålder för allvarliga brott

Inledning

Rädda Barnen har beretts möjlighet att svara på remiss angående *Utkast till lagrådsremiss Sänkt straffbarhetsålder för allvarliga brott*. Rädda Barnen svarar på remissen utifrån ett barnrättsperspektiv med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som grund. Till stöd i tolkningen av barnkonventionen använder sig Rädda Barnen främst av uttalanden från FN:s kommitté för barnets rättigheter (FN:s barnrättskommitté).

Rädda Barnen är djupt oroade över samhällsutvecklingen som lyfts i utkastet, där vi kan se att allt fler yngre barn rekryteras av kriminella gäng för att utföra grova brott. Rädda Barnen vill understryka vikten av att skyndsamt utveckla och genomföra åtgärder som effektivt kan möta detta samhällsproblem. Vi bedömer dock att en sänkt straffbarhetsålder inte kommer att bidra till detta.

Rädda Barnen finner det högst anmärkningsvärt att regeringen inte bara har valt att gå vidare med förslag om sänkt straffbarhetsålder från utredningen SOU 2025:11, utan även föreslår att straffbarhetsåldern ska sänkas till 13 år för allvarliga brott. Det är anmärkningsvärt eftersom förslaget i utredningen har mött stark och väl underbyggd kritik. Sju av utredningens nio experter var emot förslaget och skrev särskilda yttranden. Nästan alla remissinstanser var emot förslaget om sänkt straffbarhetsålder. Kritiken mot förslaget kom från många olika håll – civilsamhället, forskare, fackliga förbund, myndigheter och rättsväsendet. Det som såväl experterna i utredningen som remissinstanserna unisont hävdar i sina olika yttranden är att förslaget:

- Strider mot barnkonventionen;
- Strider mot forskning om barns konsekvenstänkt, impuls kontroll, mognad och utveckling;
- Inte kommer ha någon brottspreventiv effekt eller minska risken för återfall i kriminalitet; och
- Kommer leda till att allt yngre barn rekryteras in i kriminalitet

I Sverige har vi ett beredningskrav för att politiker i såväl regering som riksdag ska ha ett välgrundat underlag innan nya lagar föreslås och röstas igenom. Tanken är att experter inom olika områden ska kunna ge sin syn på lagförslag och dess konsekvenser, vilket regering och riksdag sedan bör hörsamma. Att fatta beslut i strid med vad nästan samtliga experter och remissinstanser är överens om, riskerar att urholka beredningskravet och underminera det arbete som experter i utredningar och remissinstanser är uppmanade att utföra.

Rädda Barnen kommer i detta remissvar att kommentera de förslag som finns i utkastet till lagrådsremiss. Kommentarererna är till mångt och mycket detsamma som de kommentarer vi hade till SOU 2025:11.

Kap 5 Straffbarhetsåldern sänks för allvarliga brott

Rädda Barnen avstyrker å det bestämdaste en sänkning av straffbarhetsåldern. FN:s barnrättskommitté uppmanade Sverige i sin granskning 2023 att inte gå denna väg. Ledamoten Clarence Nelson uttryckte det så här:

It seems that your consideration of lowering the age of criminal responsibility is because of your concern about recruitment into gangs and young children as young as 10 years old being involved with gangs. My problem with that is that you're targeting the children, and not the adults that are leading the children into these activities. My second problem with that is, if that means you are going to be sending children to prison, that is where gangs are the strongest. That is the world experience. You must take this into careful consideration. Please. I urge you. Before you take these drastic steps. I'm sure Sweden does not want to be known as a nation that is locking up its children"

Regeringen lyfter i utkastet fram att syftet med en sänkning av straffbarhetsåldern är att stärka samhällsskyddet och inte minst möjligheterna till upprättelse för brottsoffren. Här vill Rädda Barnen återigen understryka att det finns andra möjligheter till upprättelse för brottsoffer än att 13-åringar sätts i fängelse. Ärenden som rör bevistalan har ökat markant de senaste åren. I en sådan kan brottsoffret få upprättelse både genom att det avgörs att det som skedde var en brottslig handling och vem som utförde den, samt genom en möjlighet till brottsskadeersättning.

När det gäller samhällsskydd lyfte utredningen själv fram att de grova brott som begås av dessa barn inte kommer att upphöra genom att yngre barn straffas och frihetsberövas. Detta är en sorts kriminalitet där det hela tiden finns nya potentiella gärningspersoner – en sänkning har således inte en brottspreventiv effekt. Just det enskilda barnet kan inte inom en viss tid begå fler brott men det finns hela tiden andra som kommer att ta dess plats så länge som problematiken med rekrytering av barn kvarstår. Detta innebär att utifrån brottsprevention finns det andra, betydligt mer effektiva, metoder att satsa på än att frihetsberöva allt yngre barn.

Regeringen skriver vidare att dagens system med sociala insatser uppenbarligen inte har varit tillräckligt för att förhindra denna utveckling. Rädda Barnen delar problembilden och känner stor oro för hur situationen drabbar barn. Men vi måste undvika att lägga skulden för samhällets misslyckande på de enskilda barnen. Vi vill understryka att problemet inte är att sociala insatser *per se* är ineffektiva - tvärtom. Snarare ser Rädda Barnen likt många andra ett stort och akut behov av att öka resurserna till det tidiga och förebyggande arbetet för barn och deras familjer, för att motverka att barn hamnar i utsatthet. Att värdera det hälsofrämjande och förebyggande arbetet som verkningslöst och därmed motivera ökad repression på dess bekostnad är en analys som saknar grund i evidens och får oacceptabla konsekvenser för barn både som förövare och offer.

Slutligen lyfter regeringen att om 13- och 14-åringar inte får ett kännbart straff och konsekvenser av sina handlingar, så riskerar det att urholka det straffrättsliga systemets legitimitet. Rädda Barnen anser snarare att det straffrättsliga systemet legitimitet urholkas av den skadliga praktiken att straffa unga barn som har begått brott. Barn i den ålder som nu föreslås saknar ett utvecklat konsekvenstänk och impulskontroll. Många av de barn som begår

brott lever redan i stor utsatthet och har flera sårbarheter som exempelvis neuropsykiatriska diagnoser och bristfällig skolgång. Regeringen skriver att samhället måste visa ett tydligt avståndstagande från allvarliga brott och att barnen möts av en proportionerlig reaktion. Många remissinstanser, inklusive Polismyndigheten, varnar dock för att en sänkning kommer leda till att ännu yngre barn rekryteras av gängen. I England är straffbarhetsåldern 10 år, och ändå rekryteras 9-åringar. Rädda Barnen ser vidare stora risker för barns rättigheter när regeringen genomför åtgärder i snabb takt utan att beakta vilken effekt olika åtgärder får.

Regeringen påpekar också att genom att ett straff utdöms kan barn få adekvat behandling och stöd inom ramen för verkställigheten, som kan motverka att barnet återfaller i brott. Rädda Barnen vill här understryka att barnet inte behöver dömas för ett brott för att få sådant stöd. Bevistalan har som syfte att klargöra om barnet har begått brottet för att kunna säkerställa att hen får rätt stöd och behandling och inte återfaller. Socialtjänsten kan redan idag, ge stöd och behandling även innan barnet begår brott. Problemet har varit att socialtjänsten under lång tid har lidit stort av resursbrist och att de beprövade effektiva metoder som finns inte används. Att satsa på tidigt och förebyggande arbete, och socialtjänstens förutsättningar, är betydligt mer effektivt både för att förebygga kriminalitet bland barn och för att motverka återfall. Det går att genomföra utan att sänka straffbarhetsåldern.

Kapitel 6 Vilka påföljder ska kunna dömas ut?

Rädda Barnen avstyrker förslaget om att barn mellan 13 och 15 ska dömas till samma påföljder som barn över 15 år, utifrån att vi även avstyrker förslaget om sänkt straffbarhetsålder. Rädda Barnen avstyrker detta också om sänkningen av straffbarhetsåldern skulle genomföras.

Skulle regeringen gå vidare med förslaget om sänkning av straffbarhetsålder, vill Rädda Barnen understryka vikten av att ha ett särskilt påföljdssystem för barn mellan 13 och 15. Utredningen som föreslog att Kriminalvården ska ta över ansvaret för barn som döms till frihetsberövande straff, underströk att deras bedömning gjordes för barn från 15 år och skulle straffbarhetsåldern sänkas, kan det behövas en annan ordning för denna grupp barn. Kriminalvården påpekar i sitt remissvar till förslaget om en sänkning att man inte är rustad att ta emot 14-åringar. Rädda Barnen anser därför att en annan modell, med fokus på vård, behandling och utbildning, tas fram för denna grupp barn. Denna bör på sikt även byggas ut för att ta emot barn mellan 15 och 17 år.

Rädda Barnen vill också påpeka att regeringen i sitt utkast till lagrådsremiss inte kommenterar de förslag som finns i SOU 2025:11 om att helt ta bort ungdomsrabatten för barn och därmed möjliggöra för barn att dömas till 18 års fängelse. I utkastet framstår det som att barn även fortsättningsvis kommer kunna tillgodoräkna sig någon form av straffreduktion på grund av låg ålder. Rädda Barnen önskar att regeringen i den fortsatta beredningen klargör vad som kommer att gälla framöver. Huruvida barn mellan 13 och 18 år kommer att beröras av den reform gällande villkorlig frigivning som regeringen nyligen gått vidare med, behöver tydliggöras.¹ Denna förändring kommer att innebära att barn kommer att sitta längre i fängelse än vad utredningen som föreslog att Kriminalvården skulle ta över ansvaret förutsåg.

¹ Prop 2025/26:34

Kapitel 7 Hur ska brott enligt den särskilda regleringen om sänkt straffbarhetsålder utredas och prövas?

7.1 Utredning av misstankar om brott som omfattas av den särskilda regleringen om sänkt straffbarhetsålder

Rädda Barnen avstyrker att straffbarhetsåldern sänks. Om detta ändå genomförs, är det rimligt att de flesta regler som gäller för utredningar där barn är mellan 15 och 18 år, används även för dessa barn.

Rädda Barnen vill dock understryka ett par aspekter som inte belyses i utkastet till lagrådsremiss och som är av vikt när så unga barn som 13-åringar misstänks för brott. I dessa fall måste det beaktas att mognaden och förståelsen för vad som händer är än mindre utvecklad än hos 15- till 18-åringar. Ju yngre ett barn är när det frihetsberövas, desto mer påverkas barnet negativt. Rädda Barnen anser därför att regeringen bör se över alternativ till häktning i dessa fall, för att säkerställa att dessa barn inte far illa under utredningstiden. Detta är av synnerlig vikt då Kriminalvården redan har svårigheter att leva upp till lagens krav om fyra timmars isoleringsbrytande aktiviteter per dag, något som är av än större vikt ju yngre barnet är. Rädda Barnen vill också påminna om att allt fler barn häktas under längre tid, inte sällan längre än maxtiden på tre månader. Att eventuellt gå vidare med förslaget att förlänga maxtiden för häktning till fem månader i SOU 2024:93 är i strid med barnkonventionens krav om frihetsberövande för kortast möjliga tid (artikel 37).²

Rädda Barnen vill också i sammanhanget understryka att barn mellan 13 och 16 år har skolplikt och om barnen häktas eller på annat sätt frihetsberövas, måste staten säkerställa att deras rätt till utbildning garanteras under denna tid. Rädda Barnen konstaterar att Kriminalvården idag har svårt att säkerställa detta för de 15-åringar som sitter häktade, och befärar att det blir än svårare att garantera för yngre barn.

7.2 Handläggning av mål om brott som omfattas av den särskilda regleringen om sänkt straffbarhetsålder

Rädda Barnen avstyrker som sagt att straffbarhetsåldern sänks. Om detta ändå genomförs, är det viktigt att processerna både under förundersökning och rättegång är anpassade till den nivå av mognad och kognitiv utveckling som barnet har. Det kan därför, anser Rädda Barnen, finnas behov av att förtydliga de regler som finns idag för att bättre stämma överens med barns utveckling. Rädda Barnen anser inte att dessa eventuella behov av anpassningar framkommer i utkastet till lagrådsremiss.

Rädda Barnen vill här särskilt understryka vikten av att säkerställa den grundläggande principen att den som är anklagad för ett brott ska förstå vad hen är anklagad för och även till fullo kunna förstå processen hen är involverad i. Här behöver, troligen anpassningar göras för att barn så unga som 13 år till fullo ska kunna tillgodogöra sig denna rättighet. Enligt FN:s barnrättskommitté ska processer där barn är involverade anpassas efter barnets mognad och utveckling och ske i en anda av förståelse. Förhandlingen bör helt och hållet genomföras på

² FN:s kommitté för barnets rättigheter. Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges sjätte och sjunde kombinerande periodiska rapport (CRC/C/SWE/CO/6-7). Punkt 44.e.

ett språk som barnet förstår. Med det avses inte bara om en förhandling ska ske på barnets förstaspråk, utan även att språkbruket ska vara barnvänligt i alla skeden. Även lokalerna – såväl hos polisen som domstol – ska vara barnvänligt utformade. Särskilda anpassningar kan behövas för att säkerställa denna rättighet för barn med funktionsnedsättningar.³

Utifrån detta anser Rädda Barnen att det måste ställas särskilda krav på alla professionella som är inblandade i processer där barn under 15 år är misstänkta för brott. Det handlar om såväl polis, åklagare och advokater som domare och nämndemän. Alla dessa måste ha en gedigen förståelse för barnets särskilda situation och behov och kunna uttrycka sig på ett sätt som är begripligt för en 13-åring. Det kan också finnas behov av att se över hur rättegångssalar är barnanpassade. Rädda Barnen vill understryka att detta inte bara rör barn under 15 år, utan liknande anpassningar kan i mångt och mycket även behövas för barn mellan 15 och 18 år.

7.3 Den rättsliga prövningen av brott som omfattas av den särskilda regleringen om sänkt straffbarhetsålder

Rädda Barnen avstyrker som sagt att straffbarhetsåldern sänks. Om detta ändå genomförs, anser Rädda Barnen att det utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv för såväl misstänkt som brottsoffer är viktigt att en åklagare kan yrka på att en bevistalan genomförs om rätten skulle anse att brottet inte är så grovt att barnet anses straffmyndigt.

Kap 10 Den särskilda regleringen om sänkt straffbarhetsålder bör tidsbegränsas

Rädda Barnen avstyrker att straffbarhetsåldern sänks. Om detta ändå genomförs, anser Rädda Barnen att det är bra att sänkningen tidsbegränsas. Rädda Barnen anser dock att fem år är för lång tid. För att se om sänkningen har den effekt som regeringen eftersträvar torde det kunna räcka med en kortare tid, till exempel tre år. Rädda Barnen vill dock understryka att en sänkning av straffbarhetsåldern, oavsett om den är tidsbegränsad eller permanent, är i strid med barnkonventionen och rådande evidens.

Rädda Barnen vill att en kontinuerlig uppföljning av effekterna av sänkningen genomförs av regeringen eller ansvarig myndighet. Detta för att möjliggöra att återigen höja straffbarhetsåldern. Rädda Barnen anser också att en kontinuerlig uppföljning av effekterna kan leda till att negativa konsekvenser av sänkningen kan upptäckas i god tid, och även då bör en återgång till tidigare straffbarhetsålder genomföras innan tidsbegränsningen löper ut. Rädda Barnen vill här särskilt uppmärksamma risken för att än yngre barn rekryteras av de kriminella gängen.

Slutligen vill Rädda Barnen understryka vikten av att en gedigen utvärdering och konsekvensanalys genomförs efter att tidsbegränsningen löper ut. Ett uppdrag till lämpligt universitet bör ges redan i samband med att implementeringen inleds, för att utvärderingen ska kunna påbörjas och sedan följa utvecklingen under hela den tid som sänkningen kommer att gälla.

³ FN:s kommitté för barnets rättigheter. Allmän kommentar nr 24 (2019) om barnets rättigheter i det straffrättsliga systemet. Punkt 46.

Kapitel 11 Barnkonventionen och andra grundläggande fri- och rättigheter

Rädda Barnen delar inte regeringens bedömning att en sänkning av straffbarhetsåldern är förenlig med barnkonventionen. Tvärtom hävdar Rädda Barnen, som vi framhöll i vårt ursprungliga remissvar liksom många andra remissinstanser, att en sänkning av straffbarhetsåldern är i tydlig strid med barnkonventionen och folkrättsliga tolkningsprinciper.

Regeringen förhåller sig i utkastet till lagrådsremiss inte över huvud taget till den grundläggande folkrättsliga principen om progressiv implementering av mänskliga rättigheter, som slås fast i inledningen till FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna. Principen om progressiv implementering innebär ett förbud mot regression. För att förtydliga innebär denna princip att staterna hela tiden ska sträva efter att stärka skyddet för de mänskliga rättigheterna och när en viss nivå har uppnåtts, får inte denna inskränkas. FN:s barnrättskommitté har tolkat att artikel 41 i barnkonventionen också slår fast denna princip.

Detta innebär att eftersom barnkonventionen slår fast att en lägsta ålder för straffbarhet ska finnas, och Sverige har bestämt att den ska vara 15 år, så innebär en sänkning av straffbarhetsåldern en regression av rättighetsskyddet, vilket i sig är i strid med folkrätten och därmed även i strid med barnkonventionen. FN:s barnrättskommitté har också varit väldigt tydlig i denna tolkning, då den uttalat att en stat "under inga omständigheter" får sänka straffbarhetsåldern.⁴ Den intresseavvägning som regeringen gör i utkastet – d.v.s. anser att intresset av samhällsskydd väger tyngre än barnkonventionen – är således inte acceptabel enligt folkrätten. Till detta bör läggas att regeringens bedömning att en sänkning av straffbarhetsåldern bidrar till ökad samhällsskydd, inte har förankring i evidens. Det är snarare genom en ambitiös implementering av barnkonventionen som tryggheten både för individuella barn och för samhället i stort kan främjas.

Rädda Barnen noterar också att regeringen i utkastet skriver att uttalanden från FN:s barnrättskommitté ska tas på allvar, att de har fått en relativ stark ställning och kan ses som ett viktigt stöd vid tolkning och tillämpning. FN:s barnrättskommitté har i frågan om att sänka straffbarhetsåldern varit tydlig såväl i sina allmänna kommentarer som i rekommendationer direkt riktade mot Sverige.

Sammanfattningsvis finner Rädda Barnen det högst anmärkningsvärt att regeringen väljer att tolka barnkonventionen som förhandlingsbar och att den kan förbises. Barnkonventionen gäller alltid, oavsett vilken situation landet befinner sig i, och barn har alltid alla sina rättigheter, även när de misstänks för att ha begått brott.

Kapitel 13 Konsekvenser av förslaget

13.3 Övriga konsekvenser

Rädda Barnen delar inte regeringens bedömning att en sänkt straffbarhetsålder kommer leda till att upprätthålla straffsystemets allmänpreventiva syfte och i viss mån förebygga brott. Rädda Barnen delar inte heller bedömningen vad gäller hur Sverige uppfyller sina internationella åtaganden.

⁴ FN:s kommitté för barnets rättigheter. Allmän kommentar nr 24 (2019) om barnets rättigheter i det straffrättsliga systemet. Punkt 22.

Som framgår ovan konstaterar Rädda Barnen att den forskning som finns inte kan ge något stöd för att en sänkning av straffbarhetsåldern kommer ha någon brottsförebyggande effekt. Snarare riskerar det att leda till att ännu yngre barn rekryteras in i kriminalitet. Inte heller ser vi att en sänkning av straffbarhetsåldern är en effektiv åtgärd för att främja samhällsskydd eller för att säkerställa brottsoffers behov av upprättelse. Rädda Barnen ser snarare att det finns en risk för att en sänkning kan leda till att straffrättssystemets legitimitet urholkas, då en stor del av allmänheten inte anser att det är legitimt att straffa en 13-åring på samma sätt som vuxna.

Regeringen skriver vidare att verkställigheten av straff kan leda till att barnen får det stöd och den behandling som behövs för att inte återfalla i kriminalitet. Rädda Barnen anser att detta argument inte håller. För det första har barnet rätt att få dessa insatser redan utan att bli dömd i domstol – detta ligger redan inom socialtjänstens ansvar och bör resurssättas betydligt bättre än idag. För det andra ser Rädda Barnen stora risker med att barnen kommer att avtjäna sina straff inom Kriminalvårdens regi. I Kriminalvårdens eget remissvar till grundutredningen för detta svar, framgår att myndigheten inte har kapacitet att till fullo säkerställa att dessa barn kommer att få all den behandling och det stöd som de har behov av och rätt till.

Slutligen anser regeringen att förslaget inte får konsekvenser för hur Sverige uppfyller sina internationella åtaganden. Som framgår ovan anser Rädda Barnen att en sänkning är i klar strid med barnkonventionen, vilket innebär konsekvenser för hur Sverige uppfyller sina internationella åtaganden.

Avslutande reflektioner

Rädda Barnen saknar i detta utkast till lagrådsremiss en beskrivning av hur förslaget hänger samman med övriga åtgärder som nu vidtas inom det kriminalpolitiska området som kommer att beröra gruppen barn 13-15 år. De flesta av utredningarna som ligger till grund för de kriminalpolitiska åtgärderna har inte tagit hänsyn till en sänkt straffbarhetsålder. Exempelvis skrev utredningen som föreslog införandet av barnfängelser, SOU 2023:44, att den enbart utgått från gruppen 15-17 år. Utredningen öppnade upp för att en annan ordning kan behövas för yngre barn, om straffbarhetsåldern skulle sänkas. Trots detta, och trots att riksdagen inte har tagit ställning till om straffbarhetsåldern ska sänkas, har regeringen redan gett Kriminalvården i uppdrag att förbereda för att ta emot 13- och 14-åringar från 1 juli 2026.⁵

Regeringen tar inte heller i detta utkast upp andra förslag som har överlämnats till regeringen och som för närvarande bereds. Det handlar exempelvis om möjligheten att ha barn i häkte under längre tid (SOU 2024:93), att ta bort möjligheten att döma till slutet ungdomsvård och istället utdöma fängelsestraff (SOU 2023:44), borttagande av straffrabatten för barn vilket innebär att barn skulle kunna dömas till 18 års fängelse (SOU 2025:11), och att reglerna för villkorlig frigivning ska ändras från två tredjedelar av straffet till tre fjärdedelar (Prop 2025/26:34). Dessa förändringar, tillsammans med detta utkast, kan komma att leda till att en 13-åring kan sitta häktad i fem månader med fulla restriktioner (ibland längre), för att sedan

⁵ [Komplettering av uppdrag till Kriminalvården om att förbereda för ungdomsfängelser - Regeringen.se](https://www.regeringen.se/press/2024/05/komplettering-av-uppdrag-till-kriminalvarden-om-att-forbereda-for-ungdomsfangelser)

dömas till fängelse i 18 år, där möjligheten till villkorlig frigivning träder in först efter 13,5 år. Detta skulle innebära att barnet kommer att sitta inlåst längre tid än hen levt när brottet begicks. Det går helt emot barnkonventionens skrivningar om frihetsberövande för kortast möjliga tid, emot vikten av att behandla barn som begår brott med värdighet och att straffet ska syfta till att återanpassa barnet till att ta en konstruktiv roll i samhället.

Stockholm xx november 2025

Sara Damber
Avdelningschef Sverigeprogrammet
Rädda Barnen

Rädda Barnens Ungdomsförbund (RBUF) instämmer i Rädda Barnens samtliga synpunkter ovan.

Lydia Korsgren
Ordförande
Rädda Barnens Ungdomsförbund (RBUF)